

Dvostruka prezimena - sa spojnicom i/ili bez nje?

Glušac, Maja

Source / Izvornik: **Folia onomastica Croatica, 2016, 22 - 42**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:000127>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-05**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

dabar
DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

MAJA GLUŠAČ

Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Odsjek za hrvatski jezik i književnost
Ulica Lorenza Jägera 9, HR-31000 Osijek
mglusac@ffos.hr

DVOSTRUKA PREZIMENA – SA SPOJNICOM I/ILI BEZ NJE?

Svako je prezime priča u koju nam je teško prodrijeti,
razmrsiti sve niti, jezične i izvanjezične,
pa da se priča sama rasprede.
(Petar Šimunović)

Način pisanja dvostrukih prezimena sa spojnicom ili bez nje ovisi o izboru nositelja toga prezimena pa je taj lik ujedno i nadređen pravopisnim pravilima. U radu se stoga propituju pravopisna pravila o pisanju dvostrukih prezimena muških i ženskih osoba, a u vezi s tim i (ne)mogućnost njihove sklonidbe. Zaključuje se da s morfološkoga gledišta spojnica nije potrebna u dvostrukim prezimenima ni muških ni ženskih osoba: u prezimenima muških osoba pisanje spojnice onemogućuje sklonidbu prve sastavnice prezimena, u prezimenima ženskih osoba spojnica je zalihosna jer se ona ne sklanjaju, dok u prezimenima ženskih osoba u kojima prva sastavnica ili obje završavaju na *-a* pisanje spojnice ukida mogućnost sklonidbe. Težnja izostavljanju spojnice u dvostrukim prezimenima potvrđuje se istraživanjem uporabe dvostrukih prezimena ženskih osoba u dnevnim novinama.

1. Uvod

Osobno ime i prezime, obvezne antroponimijske kategorije, sastavnice su imenske formule koja je obvezna i s pravnoga gledišta te je ujedno i »važan element u kontekstu tvorbe identiteta jer se njime subjekt konstituira i ovjerava u pripadajućoj zajednici« (Pternai Andrić 2014: 122–123). U odnosu na osobna imena, važnost se prezimena ogleda u trima obilježjima: ona su stalna, nasljedna i nepromjenjiva (Šimunović 2009: 167–168). S obzirom na navedena obilježja u ovome se radu pozornost posvećuje dvostrukim prezimenima čije je pisanje u hrvatskome jeziku predmetom pravopisnih (i morfoloških) određenja te se u vezi s tim propituje i odnos pravopisnih pravila i zakonskoga lika imenske formule. Budući da je u odnosu na jezičnu normu jezični status osobnih imena i prezimena

»sporan: ona istodobno i jesu i nisu jezične činjenice« (Barić i dr. 1999: 112)¹, cilj je rada utvrditi je li pisanje dvostrukih prezimena sa spojnicom² i/ili bez nje pravopisno i morfosintaktički prihvatljivo i opravdano te je li način pisanja dvostrukih prezimena uvjetovan zakonskim propisima, službom u pravnome prometu te konačno provjeriti uporabu u različitim funkcionalnim stilovima hrvatskoga jezika, osobito publicističkome. Rad je potaknut dvjema, uvelike suprotstavljenim činjenicama. Prvo, određenjem u *Zakonu o osobnom imenu* (NN, 118/12; čl. 2.) u kojemu piše: »Ime, odnosno prezime može se sastojati od više riječi. Osoba čije se ime ili prezime ili ime i prezime sastoji od više riječi, dužna je služiti se **istim** [istaknula M. G.] osobnim imenom u pravnom prometu.«. I drugo, različitim zapisima dvostrukih prezimena u medijima te sukladno tomu i shvaćanjem da »način kako je imenovanje izvedeno može u određenom situacijskom kontekstu predstavljati i vrijednosni čin, pogotovo kada se imenovanje razlikuje od uobičajenog ili „ispravnog“.« (Kuna 2014: 72). S obzirom na suvremena pravopisna određenja navedene će se postavke provjeriti uporabom dvostrukih prezimena ponajprije u publicističkome stilu jer se pokazuje kako se u mnogim dnevnim novinama, kao i na mrežnim portalima, dvostruka prezimena, osobito ona ženskih osoba, neujednačeno zapisuju – sa spojnicom i/ili bez nje, čak i na stranica istoga medija. Radom se stoga želi odgovoriti na nekoliko pitanja: je li dvostruko prezime pisano sa spojnicom (zakonski i jezično) isto kao i ono bez spojnice; ima li različito pisanje ulogu vrijednosnoga čina; koja je uloga spojnice kao pravopisnoga i/ili morfosintaktičkoga elementa; ukazuje li uporaba spojnice, ovisno o spolu nositelja dvostrukoga prezimena, i na neke izvanjezične čimbenike.

¹ S jedne je strane »potreba za istom, jednoznačnom i funkcionalnom standardizacijom imena« koja se »nameće našoj normativnoj jezičnoj znanosti kao jedan od prešnijih zadataka« (Šimunović 2009: 129), a s druge su strane shvaćanja da je svako ime samo sebi pravilo te da pogriješke u apelativima nisu pogriješke u vlastitim imenima (usp. Silić 1992: 115, 121). Međutim, imenska se formula ne može promatrati kao izvanjezična činjenica neovisna o normi: »Ulaskom u sintagmatske odnose (u rečenicu) ime postaje jezičnom činjenicom jednakom svim ostalim jezičnim činjenicama te podliježe zakonitostima jezičnog standarda (sklanja se prema određenim sklonidbenim uzorcima, sudjeluje u tvorbi itd.)« (Frančić, Hudeček i Mihaljević 2005: 227). I dok se u hrvatskoj jezičnoj povijesti nalaze tragovi normiranja imena prema paradigmatiskim i sintagmatskim zakonitostima kojima podliježu apelativi, u suvremenome se hrvatskom jeziku imenima priznaje poseban status u kojemu se »norma često prilagođuje imenu, a ne ime normi« (Frančić, Hudeček i Mihaljević 2005: 227). Promatranje imena kao pojedinačne izvanjezične činjenice smatra se opravdanim »samo za grafijski (i u određenoj mjeri prozodijski) lik osobnih (i nekih drugih vlastitih) imena u nominativu« (Barić i dr. 1999: 112).

² Sukladno hrvatskoj pravopisnoj tradiciji u ovome se radu znak (-) koji se piše bez bjelina slijeva i zdesna naziva spojnicom.

2. Nastanak dvostrukih prezimena

Začetke prezimena u Hrvata, kao proizvod razvijena društva, nalazimo u dalmatinskim gradovima već u 12. stoljeću što je bilo »prije svih drugih slavenskih naroda« (Šimunović 2009: 155). U odnosu na stalešku pripadnost prezimena najprije dobivaju plemići i građani, tj. povlašteni slojevi društva, a najkasnije seljaci. U odnosu na spol, muškarci ih dobivaju prije žena »iako je uloga žena u formiranju hrvatskih osobnih imena i prezimena u dalmatinskim romanskim gradovima bila znatna« (Šimunović 2009: 176). Važna je prekretnica u nastanku i uporabi prezimena bio Tridentski koncil u 16. stoljeću kojim su uvedene matice kršćenih i vjenčanih, a završna je etapa u nastajanju hrvatskih prezimena bio tzv. Jozefinski patent 1780. godine, kada se prezime ozakonjuje i postaje obvezno za sve.

O začetcima se dvostrukih prezimena³ muških osoba može govoriti već od 13. stoljeća. Primjerice, P. Šimunović (2009: 175) navodi kako se spominju »u selu Đurinićima tri neodijeljene kuće Đurinića: *Brojka Vrankovića Đurinića, Principa Radčića Đurinića i Vukoslava Gojsalića Đurinića*«. Takvo rodovsko ime, tj. ime svojega roda, bratstva ili plemena predstavlja identifikaciju *po pripadnosti rodu* te se može smatrati i jednim od razloga nastanka dvostrukih prezimena.⁴ Uz identifikaciju *po pripadnosti rodu* Šimunović (2009: 157) navodi i identifikaciju *po mjestu kojemu pripadaju*, tj. slučajeve kada se u imensku formulu umeće tzv. *domovno (hižno)* ime, npr. *Juraj Milečić z Zabukljan Mogorović*.

A. Frančić (1996: 22) bilježi dvostruka međimurska prezimena iz 16. stoljeća, i to prije Tridentskoga koncila, uz pretpostavku da je razlog nadijevanja dvaju prezimena to što je druga sastavnica prezimena »najvjerojatnije singularizirani lik obiteljskog nadimka koji ima funkciju člana diferencijacije u slučaju imensko-prezimenske homonimije« (Frančić 1996: 22). Nadalje, razlog pojave dvostrukih prezimena u 16. stoljeću može se objasniti i prezimskom neustaljenošću: »Osoba koja nema ustaljeno prezime identificira se dodavanjem osobnomu imenu naziva zanimanja i(li) imena naselja iz kojega dolazi, navođenjem »dvaju prezimena«, isticanjem rodbinskih i dr. odnosa s osobom širega areala prepoznatljivosti i sl.« (Frančić 2011: 397–400).

³ O utjecajima na višerječnost hrvatske imenske formule P. Šimunović (2009: 176) navodi: »Na tročlani, pa onda i na dvočlani imenski obrazac utjecali su u južnoj Hrvatskoj rimski onomastički obrazac u romanskim gradovima. U Splitu je već od IV. stoljeća na snazi ovakav obrazac: *Fl. Julius Rafinus Sarmenius, S. Veltius Cattulus, C. Masuria Titia*. Na takav se obrazac mnogo kasnije ugleda hrvatska imenska formula.«.

O različitim datiranjima prezimenskih početaka u onomastičkoj literaturi vidi u Frančić (2009: 253).

⁴ U prezimskim je početcima pojavnost dviju riječi uz osobno ime posljedica neustaljenosti prezimena, a u navedenim bi se primjerima prije moglo govoriti o dvama pridjevcima nego o dvostrukome prezimenu.

U doba jake germanizacije, mađarizacije, talijanizacije, a u Bosni i islamizacije, osobito u 19. stoljeću, ali i prije, mnogi istaknuti Hrvati prevode svoje strano prezime dodajući ga svojoj imenskoj formuli, npr. *Pavao Ritter* → *Pavao Ritter Vitezović*, a taj je čin »imao snagu nacionalnoga otpora i bio izrazom njihova rodoljublja« (Šimunović 2009: 169).

U novije vrijeme razlozi su pojave dvostrukoga prezimena različiti: dvostruko se prezime može naslijediti (od oca ili majke), može se dobiti pri rođenju (primjerice spajanjem majčina i očeva prezimena), može se dobiti nakon vjenčanja dodavanjem muževa prezimena djevojačkomu prezimenu (a nije neobičan ni slučaj da muškarac svomuzičkomu prezimenu nakon vjenčanja doda suprugino djevojačko prezime⁵). Razlozima nastanka dvostrukoga prezimena mogla bi se pribrojiti i zakonom omogućena i dopuštena promjena imena i prezimena.⁶

3. Dvostruka prezimena s pravopisnoga gledišta

Pisanje dvostrukih prezimena određeno je pravopisnim pravilima koja su pak u različitim pravopisima neujednačena. Iako je spojnica kao pravopisni znak ujedno i pokazatelj (morfološke) nepromjenjivosti, dvostruka će se prezimena zasebno sagledati s pravopisnoga i morfološkoga gledišta.

Starija pravopisna rješenja na primjeru prezimena *Kačić-Miošić* propisuju pisanje dvostrukih prezimena sa spojnicom, dok se dvostruka prezimena ženskih osoba ne oprimjeruju. Primjerice, u Brozovu *Hrvatskome pravopisu* nalazimo pravilo u kojemu se dvostruka prezimena navode zajedno s polusloženicama te se propisuje pisanje spojnice:

»Ako se dvije imenice zajedno sastavljaju nepromjenito te se svakoj napose osjeća značenje, a prva se od njih ne mijenja nikako po oblicima, onda se obje sastavljaju između sebe znakom -. Tako se sastavljaju (...) *b*. imenice, od kojih je jedna drugoj dodatak; n. p. *Cengiĉ-Aga, Hadži-Osman, Kačić-Miošić, nadžak-baba, remek-djelo, Rizvan-beg, Zagreb-grad...*« (Broz 1892: 44–45).

Navedeno se pravilo pisanja dvostrukih prezimena muških osoba nije mijenjalo u kasnijim izdanjima. Uz to, i u poglavlju se o složenim vlastitim imenima navodi:

»1. Ako je vlastito ime složeno od dvije imenice, a prva se od njih ne mijenja po oblicima, onda se imenice sastavljaju znakom - (322) i *a*) kad su obadvije vlastita imena, pišu se s velikim slovom početnim; na pr. *Kačić-Miošić*, gen. *Kačić-Miošića*, (...)« (Broz 1906: 37).

⁵ O primjerima preuzimanja ženina prezimena nakon vjenčanja, kao i dodavanja ženina prezimena muževu u 18. stoljeću više u Frančić (2013: 478).

⁶ Prema *Zakonu o osobnom imenu* (NN, 118/12) svaka osoba ima pravo promijeniti osobno ime.

Ista se napomena nalazi i u pravilima o sastavljenome i nesastavljenome pisanju imenica:

»4. Znakom - sastavljaju se imenice, od kojih se svakoj napose osjeća značenje, a prva se ne mijenja po oblicima. Takove su sastavljenice: (...) *b*) gdje je jedna imenica dodatak drugoj; na pr. *Kačić-Miošić* (...)« (Broz 1906: 43).

Takvim se, dakle, određenjima dvostruka prezimena izjednačuju s polusloženicama u kojima je spojnica znak za nepromjenjivost prvoga dijela polusloženicama. Boranić pak u svojim kasnijim izdanjima pravopisa iz navedenoga pravila o pisanju imenica kojoj je jedna dodatak drugoj izuzima prezimena te donosi pravopisne, a time i morfološke promjene propisujući da se dvostruka prezimena pišu bez spojnice te da se obje sastavnice prezimena sklanjaju:

»Ne treba pisati crtice između dva prezimena; na pr. *Kačić Miošić*, gen. *Kačića Miošića*, *Kukuljević Sakcinski*, gen. *Kukuljevića Sakcinskoga*.« (Boranić 1926: 50).

Hrvatski pravopis Franje Cipre i Adolfa Bratoljuba Klaića (1944: 48–49) za dvostruka prezimena muških osoba propisuje pisanje bez spojnice ako se obje sastavnice prezimena sklanjaju (npr. *Kačića Miošića*), a sa spojnicom ako se prva sastavnica ne sklanja (npr. *Ivana Kačić-Dimitrija*); za dvostruka prezimena ženskih osoba propisano je pisanje sa spojnicom (npr. *Ivane Brlić-Mažuranić*). Slične dvostrukosti (i nelogičnosti) pravopisnih određenja nalazimo i u *Pravopisu hrvatskosrpskoga književnog jezika* (1960: 75) Matice hrvatske i Matice srpske. Pri opisu sastavljenoga i nesastavljenoga pisanja navodi se:

»j) kad neka ličnost nosi dva prezimena od kojih se prvo ne mijenja, onda između tih prezimena treba staviti crticu: *Ivana Brlić-Mažuranić*, *Anica Savić-Rebac*, *Mihailo Polit-Desančić*. Kada se pak oba prezimena mijenjaju, crtica se između njih ne piše: *Petar Petrović Njegoš*, *Andrija Kačić Miošić*, *Ante Tresić Pavičić* itd.«.

U navedenome je pravilu sporno navođenje dvostrukoga prezimena muške osobe i u prvu skupinu dvostrukih prezimena u kojima se prva sastavnica ne mijenja: gledajući s jezične strane, nema razloga zašto se prezimena *Polit-Desančić* i *Kačić-Dimitri* ne bi sklanjala kao i prezimena *Kačić Miošić*, *Tresić Pavičić* – dakle, zašto ne bi moglo biti *Polita Desančića* i *Kačića Dimitrija*? Morfološka ograničenja u navedenim prezimenima nameće ustaljenost pisanja sa spojnicom i (moгуće) njihov zakonski lik. U prilog tomu može ići i činjenica da se u pravopisnome pravilu dviju Matice prezimena ne razgraničuju u dvije skupine prema spolu nositelja, tj. ovisno o tome je li riječ o dvostrukome prezimenu muške ili ženske osobe, što će se primjenjivati u kasnijim pravopisima.

Pravopisna tradicija pisanja dvostrukih prezimena muških osoba bez spojnice ostat će u hrvatskome jeziku sve do danas (Babić, Finka i Moguš 1971: 84; 1996: 69; 2000: 72; Babić, Ham i Moguš 2008: 45; Babić i Moguš 2011: 59). Za razliku od ne-

ujednačenosti (pro)pis(iv)anja oblika dvostrukih prezimena muških osoba u pravopisnoj se tradiciji ustalilo pisanje dvostrukih prezimena ženskih osoba sa spojnicom (Babić, Finka i Moguš 1971: 85; 1996: 69; 2000: 72; Babić, Ham i Moguš 2008: 45; Babić i Moguš 2011: 60). Međutim, pogledaju li se prezimena hrvatskih znanstvenika na portalu *Tko je tko u hrvatskoj znanosti*⁷, dolazi se zaključka da se u praksi vrlo često odstupalo od pravopisnih pravila. Od ukupno 717 znanstvenica s dvostrukim prezimenom, 472 znanstvenice pišu ga sa spojnicom, a 275 bez spojnice. Ni dvostruka prezimena znanstvenika nisu u suglasju s pravopisnim pravilima: od 39 znanstvenika s dvostrukim prezimenom 27 ih svoje prezime piše sa spojnicom, a samo 12 bez spojnice. Opravdanje je tomu u činjenici da je zakonski, službeni lik prezimena (sa spojnicom ili bez nje) nadređen pravopisnoj normi.

Iz toga proizlaze i suvremena pravopisna rješenja različitih autora koja donose dvostrukosti pisanja dvostrukih prezimena ženskih osoba. Naime, *Pravopis hrvatskoga jezika V*. Anića i J. Silića (2001: 80) kao i *Hrvatski pravopis* Matice hrvatske (Badurina, Marković i Mićanović 2008: 99) dopuštaju pisanje dvostrukih prezimena i muških i ženskih osoba i sa spojnicom i bez nje, npr. *Andrija Kačić Miošić, Josip Štolcer Slavenski, Nikolaj Andrejevič Rimski-Korsakov, Dragutin Gorjanović-Kramberger, Sidonija Erdődy-Rubio, Marija Ružička-Strozzi, Ruža Pospiš-Baldani, Milka Podrug Kokotović*. Kao opravdanje za dvostrukosti autori Matičina pravopisa navode sljedeće:

»Pisanje ili nepisanje crtice načelno ovisi o izboru nositelja prezimena, odnosno o načinu na koji je to zabilježeno u dokumentima. Ako to nije moguće utvrditi, dopušteno je dvostruka prezimena pisati na oba načina.« (Badurina, Marković i Mićanović 2008: 99).

U navedenom određuju spornim se može smatrati posljednja tvrdnja: naime, ako je nemoguće utvrditi način pisanja pojedinoga dvostrukog prezimena te ga je prema tome pravopisnom napatku dopušteno pisati na oba načina, sa spojnicom i bez nje, time se ne poštuje zakonski lik prezimena koji je nadređen pravopisnom pravilu.

Hrvatski pravopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje donosi pravilo, tj. napomenu da način pisanja dvostrukih prezimena, sa spojnicom ili bez nje, ovisi o obliku koji se upotrebljava u službenoj komunikaciji. Prema tomu, sa spojnicom se pišu:

⁷ Donose se rezultati pretrage obavljene 7. srpnja 2015. godine kada je bilo upisano ukupno 6240 znanstvenika. Međutim, treba napomenuti da su pojedinci od upisa u bazu do danas promijenili svoje prezime, ali nisu ažurirali podatke. Uz to, svoje podatke znanstvenici većinom sami upisuju u bazu podataka – pa se pretpostavlja da se zapis prezimena (sa spojnicom i bez nje) podudara sa zakonskim likom prezimena (iako se pretraživanjem mrežnih stranica može naići i na različite zapise dvostrukih prezimena!).

»j) imena i prezimena koja su službeno zapisana sa spojnicom: *Ana-Marija, Jean-Paul, Ivana Brlić-Mažuranić*« (Jozić i dr. 2013: 106).

Nadalje, budući da pravopis »ne propisuje kanonski oblik zapisa osobnoga imena« (Jozić i dr. 2013: 106), autori pravopisa dopuštaju dvostrukosti pa se i prezime ženske i muške osobe može pisati i *Horvat-Petrić* i *Horvat Petrić*, ovisno o obliku koji se upotrebljava u službenoj komunikaciji. Iako se izrijekom ne navodi, za razliku od Matičina pravopisa, prema Institutovu pravopisu nije dopušteno prezime istoga nositelja pisati na dva načina, ali je pak moguće da jedan nositelj ima prezime koje se piše sa spojnicom, a drugi bez nje iako se prezimena sastoje od istih sastavnica.

Pogled u hrvatske pravopise i određenja u vezi s dvostrukim prezimenima upućuje i na poneke nedostatke. Primjerice, uzme li se u obzir način nastanka dvostrukih prezimena, pravopisna pravila u pojedinim pravopisima ne obuhvaćaju sva dvostruka prezimena. Primjerice, u *Hrvatskome pravopisu* navodi se sljedeće:

»Dvostruka prezimena ženskih osoba nastala združivanjem očeva i muževa prezimena ili obratno, pišu se sa spojnicom.« (Babić, Finka i Moguš 1996: 69; 2000: 72; Babić i Moguš 2011: 60).

Tako sročeno određenje odnosi se dakle samo na dvostruka prezimena nastala na opisan način, koji je i najčešći način nastajanja dvostrukih prezimena ženskih osoba, ali su njime izostavljena dvostruka prezimena nastala na druge načine te se u pitanje dovodi i njihovo pisanje sa spojnicom ili bez nje. Primjer donosi A. Frančić: »majčino je prezime *Bajuk*, očevo *Hampamer*, a djeca (djevojčice) nose prezimena obaju roditelja – *Bajuk-Hampamer*« (Frančić 1998: 160). U drugim pravopisima nastanak i tvorba dvostrukih prezimena ženskih osoba – što može dovesti do spornih situacija – nisu dijelom pravopisnoga naputka. Nadalje, dvostruka prezimena hrvatskih znanstvenika potvrđuju činjenicu da naputci u hrvatskim pravopisima ne obuhvaćaju sve pojavnice. Primjerice, trostruka prezimena nalazimo u trima inačicama: bez spojnice (*Vesna Koščak Miočić Stošić*), sa spojnicama (*Milena Jadrijević-Mladar-Takač*) i kombinirano (*Vjera Šutić Bach-Bačić*). Pravopisom nisu zasebno određena ni dvostruka prezimena od kojih jedno ima još i kakav dodatak (npr. *pl.*, *de*, *von* i dr.). Iako smatra da bi takva prezimena trebalo pisati bez spojnice, A. Gluhak (2001: 80) navodi da ona koja se pišu sa spojnicom treba pisati s bjelinama ispred i iza spojnice. Na promatranome se portalu potvrđuje dvostruko prezime sa spojnicom, ali bez bjelina (*Željka Kordej-De Villa*). Međutim, uzme li se u obzir činjenica da je zakonski lik nadređen pravopisnomu pravilu, samim time pravopisna pravila o načinu pisanja dvostrukih prezimena postaju zalihosna.

Pisanje spojnice u dvostrukim prezimenima (propisano pojedinim pravopisima) potpuno bi opravdanje nalazilo u dvama slučajevima osiguravanja jednoznačnosti (pisane) poruke. Prvo, pravopisna pravila prema kojima se dvostruka prezimena muških osoba pišu bez spojnice, a dvostruka prezimena ženskih osoba sa spojnicom bila bi opravdana u službi identifikacije spola imenovane osobe: ime na kao što su *Vanja, Borna, Saša* mogu se nadjenuti i muškim i ženskim osobama, stoga bi spojnica u dvostrukome prezimenu jednoznačno odredila da je riječ o ženskoj osobi, a dvostruko prezime bez spojnice uz spomenuta imena imale bi muške osobe. Međutim, ako bismo se vodili navedenim pravilom, pretpostavilo bi se da su znanstvenici *Saša Krešić-Jurić* i *Saša Poljanec-Borić* žene – što nije točno jer je u prvome slučaju riječ o muškoj osobi. Drugo, pisanje spojnice u dvostrukome prezimenu moglo bi osigurati pravilno tumačenje kada je upitno je li riječ o dvostrukome imenu ili o dvostrukome prezimenu: primjerice znanstvenica *Sanja Slavica Matešić* nema dvostruko ime (*Sanja Slavica*) nego dvostruko prezime (*Slavica Matešić*). Kada bi se poštovalo pravopisno pravilo te bi se dvostruko prezime pisalo sa spojnicom, ne bi dolazilo do zabune. Međutim, zakonski je lik prezimena nadređen, a nemogućnost dosljednoga pridržavanja pravopisnih pravila pokazuju primjerice i naslijeđena prezimena muških osoba sa spojnicom ili naslijeđena prezimena ženskih osoba bez spojnice.

Pregled pravopisnih određenja pisanja dvostrukih prezimena pokazuje neujednačenosti pa se dvostruka prezimena i muških i ženskih osoba mogu pisati i sa spojnicom i bez nje. Pojedini se pak suvremeni jezični savjetnici ipak suprotstavljaju takvoj pravopisnoj šarolikosti te preporučuju dvostruka prezimena i muških i ženskih osoba dosljedno pisati bez spojnice (Hudeček, Mihaljević i Vukojević 2010: 109). Međutim, način pisanja ovisi o izboru nositelja toga prezimena, a izabrani lik postaje zakonski lik kojim se nositelj služi u službenoj komunikaciji. Time je dakle zakonski lik nadređen pravopisnomu pravilu. Budući da se u novinskim tekstovima vrlo često mogu pronaći dvostruka prezimena, osobito ženskih osoba, pisana na oba načina, sa spojnicom i bez nje, i dalje ostaje otvoreno pitanje ima li takva uporaba ulogu vrijednosnoga čina i je li dopušteno isto prezime u različitim kontekstima, izvan službene komunikacije, pisati na oba načina ili se neujednačenim pisanjem ne poštuju obilježja stalnosti i nepromjenjivosti svojstvena prezimenima, odnosno načelo prema kojemu »jednom utvrđeno, prezime dobiva pravni institut i nije ga dopušteno mijenjati« (Šimunović 1985: 77).

4. Dvostruka prezimena s morfološkoga gledišta

Pravopisna pravila određuju i morfološka obilježja dvostrukih prezimena, tj. pisanje sa spojnicom i bez nje uvjetuje (ne)mogućnost sklanjanja.

Prezimena se muških osoba u pravilu sklanjaju, npr. *Miroslav Krleža*, *Miroslava Krleže*, pa tako i dvostruka prezimena, npr. *Andrija Kačić Miošić*, *Andrije Kačića Miošića*. Ako bi se dvostruka prezimena muških osoba pisala sa spojnicom, kako to dopuštaju pojedini pravopisi, u pitanje se dovodi njihova sklonjivost. Spojnica je pravopisni znak za nesklonjivost, stoga prva sastavnica prezimena ostaje u nominativnome obliku, a druga se mijenja, npr. *Andrije Kačić-Miošića*, *Andriji Kačić-Miošiću*. Međutim, ako bismo pretpostavili da se i prva sastavnica prezimena u takvu sklopu može sklanjati, jer takva uporaba ne bi bila neuobičajena s obzirom na to da se prezimena muških osoba ionako sklanjaju, opet bi se potvrdila (pravopisna i morfološka) zalihost spojnice između sastavnica prezimena muških osoba (npr. *Andrije Kačića-Miošića*). Opravdanost pisanja spojnice s morfološkoga gledišta nalazimo u posvojnim pridjevima tvorenima od dvostrukih muških prezimena u kojima prva sastavnica ostaje nepromijenjena, npr. *Kačić-Miošićev*.

Prezimena se ženskih osoba ne sklanjaju, npr. *Ivana Brlić*, *Ivane Brlić*, pa je i pisanje spojnice u dvostrukim prezimenima ženskih osoba s morfološkoga gledišta kao pravopisni znak njihove nesklonjivosti opravdano: *Ivana Brlić-Mažuranić*, *Ivane Brlić-Mažuranić*. Međutim, baš zbog toga što se prezimena ženskih osoba u pravilu ne sklanjaju (npr. *Ivane Brlić*), i kod dvostrukih prezimena ženskih osoba spojnica može biti zalihosna s morfološkoga gledišta, npr. *Ivane Brlić-Mažuranić* : *Ivane Brlić Mažuranić*.

Prezimena ženskih osoba koja završavaju na *-a* preporučuje se sklanjati, npr. *Bela Krleža*, *Bele Krleže* (Babić 2006: 67–68; Frančić, Hudeček i Mihaljević 2005: 104), dok pojedina određenja u gramatikama i jezičnim savjetnicima dopuštaju i dvostrukosti, npr. *Bele Krleža* i *Bele Krleže*, *Ani Duda* i *Ani Dudi* (Barić i dr. 1997: 103; Barić i dr. 1999: 118; Hudeček, Mihaljević i Vukojević 2010: 109). Takve pak dvostrukosti D. Raguž (1997: 44) promatra stilski te sklonjivost prezimena na *-a* pripisuje razgovornomu jeziku, dok o opravdanosti sklanjanja prezimena na *-a* S. Babić navodi:

»Kad se jedna ženska prezimena⁸ opravdano ne sklanjaju, onda se to širi na sva, i ona koja se mogu sklanjati, kao što su ona na *-a*, a to proširenje nije dobro. Kad se već savjetuje, preporuka treba biti da se sklanjaju. Glavni je razlog u tome što naš

⁸ U onomastičkoj se terminologiji preporučuje razlikovati nazive *žensko prezime* (prezime kojim se imenuje ženska osoba u neslužbenoj komunikaciji, npr. *Perička*, *Novakova*) i *prezime ženske osobe* (prezime kojim se imenuje ženska osoba bez obzira na tvorbenu strukturu, npr. *Perić*, *Novak*, *Novakova*). Više o tome vidi u Frančić (2008).

jezik ide u fleksijske jezike, tj. u jezike koji imaju razvijene i bogate oblike, a kad je o imenicama riječ, težnja je da se sklanja sve što se sklanjati može i zato preporuka treba ići u tome smislu i da se suzi područje za širenje nesklanjanja.« (Babić 2006: 67).

Međutim, suprotno navedenoj težnji sklanjanja »svega što se sklanjati može« u nastavku Babić navodi:

»Ima ženskih prezimena koja su jednaka kao opće imenice, npr. *Pravica, Pralica, Torbica, Travica* pa bi se takve opće imenice sklanjale, a isto se prezime ne bi sklanjalo.« (Babić 2006: 67).

Navedena se određenja mogu primijeniti i na dvostruka prezimena ženskih osoba u kojima jedna sastavnica ili obje sastavnice završavaju na *-a*, pa primjenom navedenih pravila i tu nailazimo na neujednačenosti. U slučaju kada druga sastavnica prezimena završava na *-a*, prva ostaje nepromijenjena (bez obzira piše li se između njih spojnica), dok se druga može⁹ sklanjati: npr. *Milke Ružić-Jakovina* i *Milke Ružić-Jakovine*. Međutim, u slučaju kada je prva sastavnica ona koja završava na *-a*, propisuje se nesklanjanje: npr. *Marije Ružička-Strozzi* (Barić i dr. 1999: 118; Babić 2006: 68). U tome je slučaju (pravopisno i morfološki) opravdano pisanje spojnice s obzirom na to da se prva sastavnica prezimena ne sklanja. Međutim, izostaje odgovor na pitanje bi li se prva sastavnica koja završava na *-a* trebala sklanjati ako bi se takvo dvostruko prezime ženske osobe pisalo bez spojnice: npr. *Marije Ružička Strozzi* ili *Marije Ružičke Strozzi*. Bez pisanja spojnice nema više razloga za morfološku okamenjenost, a s težnjom sklanjanja »svega što se sklanjati može«, u tome bi slučaju opravdanije bilo sklanjati prezime na *-a*. I konačno, što s dvostrukim prezimenom u kojemu obje sastavnice završavaju na *-a*: portal *Tko je tko u hrvatskoj znanosti?* potvrđuje nekoliko takvih prezimena, a sva se pišu sa spojnicom (*Renata Dobrila-Dintinjana, Karmen Travirka-Marčičina, Divna Mrdeža-Antonina, Sandra Šupraha-Goreta*). U tim je primjerima nedvojbeno da se prva sastavnica ne sklanja. Međutim, u slučaju da bi se takav tip prezimena pisao bez spojnice, opet se opravdanim čini sklanjati obje sastavnice.

Dakle, s morfolškoga gledišta spojnica nije potrebna u dvostrukim prezimenima ni muških ni ženskih osoba. U prezimenima muških osoba pisanje spojnice onemogućuje sklonidbu prve sastavnice (*Andrije Kačić-Miošića*), a u prezimenima ženskih osoba spojnica je zalihosna jer se ona ne sklanjaju (*Ivane Brlić-Mažuranić, Ivane Brlić Mažuranić*). U prezimenima ženskih osoba u kojima druga sastavnica prezimena završava na *-a* spojnica je zalihosna jer se prva sastavnica ne sklanja, a u prezimenima u kojima prva sastavnica ili obje završavaju na *-a* pisanje spojnice ukida mogućnost sklonidbe.

⁹ S. Babić (2006: 68) navodi da se i u tome slučaju druga sastavnica prezimena treba sklanjati: *Marije Jurić-Rukavine*.

5. Dvostruka prezimena s pravnoga gledišta

P. Šimunović (2008: 14–15) prezimena opisuje kao jezične i kulturne spomenike, kao spomenike naše opstojnosti, kao narodnosne spomenike našega pamćenja, kao selilačke spomenike, kao svjedoke nacionalnoga protega u prostoru i svojih sudbina u vremenu, kao pouzdan poklad pučkoga poimanja stvarnosti, kao adrese ljudi u društvu, kao najbitnije sadržaje našega krsnog lista, naših domovnica, putovnica, osmrtnica... I s pravnoga gledišta prezime ima jednaku važnost – uz osobno ime ono je obvezna (antroponimijska) kategorija. Međutim, u odnosu na onomastičku terminologiju, kojom se razlikuju *osobno ime* i *prezime* kao dvije antroponimijske kategorije, različito je poimanje sadržaja *osobnoga imena* s pravnoga gledišta – u *Zakonu o osobnom imenu* (NN 118/12) stoji: »Osobno ime se sastoji od imena i prezimena.«. Takvim se određenjem nazivom *osobno ime* obuhvaća i (osobno) ime i prezime, tj. cijela imenska formula.¹⁰ *Zakonom o osobnom imenu* određuje se sastav prezimena (može se sastojati od više riječi), služba u pravnome prometu (uvijek isti oblik), dodjeljivanje prezimena djeci (dijete može imati prezime jednoga ili obaju roditelja), promjena prezimena (svaka osoba ima to pravo). Osim u *Zakonu o osobnom imenu* pravne se odredbe u vezi s prezimenom nalaze i u *Obiteljskome zakonu* (NN 75/14, 83/14, 5/15) i to u triju slučajevima:

- prvo, odredbe pri sklapanju braka prema kojima se četirima točkama određuje mogućnost izbora prezimena: 1. da svatko zadrži svoje prezime, 2. da kao zajedničko prezime uzmu prezime jednoga od njih, 3. da kao zajedničko uzmu oba prezimena i 4. da jedan ili oboje uz svoje prezime uzmu i prezime bračnoga druga. U vezi s 3. i 4. točkom supružnicima je prepuštena odluka o tome koje će prezime upotrebljavati na prvome, a koje na drugome mjestu (*Obiteljski zakon*, čl. 15., točka (4); čl. 30., točke (1), (2) i (3))
- drugo, odredbe pri prestanku braka¹¹ prema kojima svaki od prijašnjih bračnih drugova ima pravo zadržati prezime koje je imao u trenutku prestanka braka (*Obiteljski zakon*, čl. 48.)
- treće, odredbe pri posvojenju djeteta prema kojima posvojenik može zadržati ime i prezime koje je imao prije zasnivanja posvojenja, ili svojemu prezimenu dodati prezime posvojitelja ili pak dobiti prezime posvojitelja (*Obiteljski zakon*, čl. 198., točke (1), (2), (3)).

¹⁰ O različitim shvaćanjima naziva *osobno ime* više u Frančić (2006).

¹¹ Spomenute se odredbe o izboru prezimena primjenjuju i kod prezimena životnih partnera prema *Zakonu o životnom partnerstvu osoba istog spola* (NN 92/14).

Iako se u promatranim dvama zakonima izrijekom ne navode odredbe o dvostrukim prezimenima i njihovu bilježenju (sa spojnicom ili bez nje), na ta se prezimena može primijeniti sljedeća odredba:

»Osoba čije se ime ili prezime ili ime i prezime sastoji od više riječi, dužna je služiti se **istim** [istaknula M. G.] osobnim imenom u pravnom prometu.« (*Zakon o osobnom imenu*, čl. 2).

Zakonski je lik prezimena onaj koji je upisan u maticu rođenih ili u maticu vjenčanih (sa spojnicom ili bez nje) te se u pravnome prometu treba služiti tim prezimenom. Nadalje, kako propisuje Ministarstvo uprave, »podatak o imenu i prezimenu koji se iskazuje na ispravama koje se izdaju na temelju državnih matrica (matica rođenih, matica vjenčanih, matica umrlih i knjiga državljana) mora biti isti kao onaj koji je upisan u državnu maticu.«¹² *Zakon o osobnom imenu* (čl. 2.) određuje da se ime, odnosno prezime može sastojati od više riječi, a način pisanja (dvostrukih imena i prezimena) nije određen. Dakle, pisanje spojnice u prezimenu stvar je osobnoga izbora.¹³ O važnosti zakonskoga lika prezimena (kakvo je upisano u maticu) svjedoči i zakonska odredba prema kojoj svaka osoba može promijeniti svoje ime i prezime (*Zakon o osobnom imenu*, NN 118/12, čl. 6., čl. 7., čl. 8. i čl. 9.). Prema tome, ako bi netko htio promijeniti svoje dvostruko prezime sa spojnicom (da bude bez spojnice), trebao bi podnijeti zahtjev za promjenu osobnoga imena koji rješava nadležni ured državne uprave u županijama prema mjestu prebivališta podnositelja zahtjeva. Što se pak tiče učestalosti promjene prezimena nakon udaje, na temelju subjektivne procjene¹⁴ matičarka u Matičnome uredu u Osijeku procjenjuje da pri izboru prezimena koje će žena imati nakon vjenčanja u odnosu dvostrukih prezimena sa spojnicom i bez nje u posljednjih desetak godina prevladavaju prezimena bez spojnice. Tako je i u slučaju nadijevanja imena i prezimena novorođenčadi kojima roditelji određuju prezime: dakle, u djece koja dobivaju dvostruko prezime ona se većinom pišu bez spojnice.

¹² Navod je preuzet iz službenoga (vrlo sažetoga i općenitoga) odgovora Ministarstva uprave na autoričin (opsežan) upit (s konkretnim pitanjima) o uporabi dvostrukih prezimena.

¹³ Međutim, (nezakonitim) napatkom o ukidanju spojnice u dvostrukim prezimenima državana je uprava početkom 2000-ih ujedno utjecala i na promjenu zakonskoga lika prezimena(!) te je naišla i na brojna negodovanja osoba koje u dvostrukome prezimenu imaju spojnicu, stoga je ubrzo i napuštena pa je danas spojnica opet *dopuštena*.

¹⁴ U Matičnome uredu u Osijeku saznajemo da nije moguće dobiti uvid u statističke podatke o broju žena koje su udajom svojem prezimenu dodale muževu (sa spojnicom i bez nje). Iz Ministarstva uprave također odgovaraju da se statistika ne vodi prema takvome skupu podataka te da prikupljanje tih podataka zahtijeva dodatnu obradu podataka te samim time i troškove za njihovu obradu.

6. Dvostruka prezimena u medijima

Važnost je uporabe zakonskoga lika dvostrukoga prezimena (sa spojnicom ili bez nje) u pravnome prometu neosporna, što se osobito potvrđuje i činjenicom da promjeni prezimena treba prethoditi podnošenje (službenoga) zahtjeva za promjenom. U nastavku rada ispitat će se uporaba dvostrukih prezimena ženskih osoba u medijima kako bi se provjerilo poštuje li se zakonski lik prezimena i ima li *nepravilna* uporaba ulogu vrijednosnoga čina. Istraživanje je provedeno na trima dnevnim novinama: *Jutarnjemu listu*, *Večernjemu listu* i *24 sata*, a odabrane su četiri hrvatske političarke s dvostrukim prezimenima kojima se službenim likom prezimena uzima onaj zapisan na njihovim službenim stranicama¹⁵: dva su dvostruka prezimena sa spojnicom (*Kolinda Grabar-Kitarović*¹⁶ i *Anka Mrak-Taritaš*¹⁷) i dva bez spojnice (*Ingrid Antičević Marinović*¹⁸ i *Vesna Škare Ožbolt*¹⁹). Na mrežnim se tražilicama navedenih novina na uzorku od prvih sto pojavnica (za svako prezime u svakim novinama) usporedila učestalost pojedinoga oblika.²⁰ Rezultati su brojčano prikazani za svako prezime u pojedinim dnevnim novinama, a izdvojeni su i podatci o pojavi određenoga oblika u naslovima (uz koje se uz oznaku „+” navodi i broj pojavnica u podnaslovima), najistaknutijim dijelovima novinskoga članka, i zasebno broj pojavnica u samome tekstu. Deblje su otisnuti rezultati koji predstavljaju broj pojavnica službenoga lika pojedinoga prezimena. U posljednjemu su stupcu navedeni ukupni podatci o pojavnicama prezimena sa spojnicom i bez nje za svako promatrano prezime.

¹⁵ Pretpostavlja se da bi na službenim mrežnim stranicama hrvatskih političarki **trebao** biti i službeni/zakonski lik njihova prezimena, s obzirom na to da nije bilo moguće dobiti uvid u njihove osobne iskaznice ili druge službene isprave.

¹⁶ Službeni lik prezimena *Grabar-Kitarović* (sa spojnicom) potvrđuje se na mrežnim stranicama predsjednice RH (www.predsjednica.hr) i NATO-a (http://www.nato.int/cps/en/natolive/who_is_who_76170.htm).

¹⁷ Službeni lik prezimena ministrice *Anke Mrak-Taritaš* (sa spojnicom) potvrđuje se na mrežnim stranicama Ministarstva graditeljstva i prostornoga uređenja (<http://www.mgipu.hr/default.aspx?id=13397>).

¹⁸ Službeni lik prezimena saborske zastupnice *Ingrid Antičević Marinović* (bez spojnice) potvrđuje se na mrežnim stranicama Hrvatskoga sabora (<http://www.sabor.hr/zastupnici>).

¹⁹ Službeni lik prezimena saborske zastupnice *Vesne Škare Ožbolt* (bez spojnice) potvrđuje se na mrežnim stranicama Hrvatskoga sabora (<http://www.sabor.hr/zastupnici>).

²⁰ Prikazuju se rezultati istraživanja koje se provodilo od 13. do 16. srpnja 2015. godine.

	<i>Jutarnji list</i>		<i>Večernji list</i>		<i>24 sata</i>		ukupno
	NASLOV sa - bez -	TEKST sa - bez -	NASLOV sa - bez -	TEKST sa - bez -	NASLOV sa - bez -	TEKST sa - bez -	
Grabar- -Kitarović	7	67	23 + 5	64	0 + 2	17	185
	0	26	0	8	2+9	70	115
Mrak- -Taritaš	2	40	4 + 5	19	3 + 2	9	84
	4	54	11 + 14	47	10 + 7	69	216
Antičević Marinović	0	18	4	12	0 + 1	4	39
	3	79	8 + 15	61	1 + 10	84	261
Škare Ožbolt	3	33	3 + 2	8	0	3	52
	5 + 2	57	17 + 6	64	8 + 10	79	248

Tablica 1. Uporaba dvostrukih prezimena ženskih osoba u dnevnim novinama

Rezultati istraživanja pokazuju kako se dnevne novine ne brinu previše oko službenoga lika dvostrukoga prezimena (koje se lako može provjeriti na službenim mrežnim stranicama). Ukupno gledajući, prevladava opća težnja za izostavljanjem spojnice. Međutim, što je osoba s dvostrukim prezimenom sa spojnicom popularnija i zastupljenija u medijima, češće se njezino dvostruko prezime pojavljuje u službenome liku (učestalost je pojave lika *Grabar-Kitarović* 61,67% u odnosu na lik *Grabar Kitarović*, koji je zastupljen u 38,33% pojavnica). Kod manje učestalih dvostrukih prezimena sa spojnicom kolebanja su veća, a prevladava lik bez spojnice (službeni lik *Mrak-Taritaš* javlja se u 28%, a lik *Mrak Taritaš* u čak 72% pojavnica). Službeni lik dvostrukih prezimena bez spojnice u dnevnim je novinama zastupljeniji (*Marinović Antičević* u 87% pojavnica, a *Škare Ožbolt* u 82,67% pojavnica), iako nisu zanemarivi ni likovi sa spojnicama (*Antičević-Marinović* u 13%, a *Škare-Ožbolt* u 17,33% pojavnica). Nadalje, istraživanje je pokazalo kako se u svim promatranim novinama u najmanje jednome članku mogu pronaći neujednačenosti pisanja dvostrukoga prezimena pa se primjerice u naslovu (i

podnaslovu) članka navodi lik sa spojnicom, a u tekstu bez spojnice; ili se u istome tekstu pojavljuju oba lika prezimena.²¹ Istraživanje je također potvrdilo da se službeni oblik prezimena u dnevnim novinama, osim različitim zapisima sa spojnicom ili bez nje, može narušiti i na druge načine:

- obrnutim poretком sastavnica dvostrukoga prezimena: *Na pitanje kakav bi trebao biti europarlamentarac s obzirom na medijsku pozornost koju je izazvao govor na engleskom zastupnice Ingrid Marinović Antičević, predsjednik Josipović je rekao: (Jutarnji list²²)*
- pisanjem bjelina ispred i/ili iza spojnice: *HNS-ova ministrica graditeljstva Anka Mrak - Taritaš posjetila je Karlovac (Večernji list²³); Ministrica graditeljstva i prostornog uređenja Anka Mrak -Taritaš večeras je potvrdila da je osnovna škola u Gunji obnovljena i da će 300-tinjak osnovnoškolaca od sutra moći pohađati nastavu u svojoj školi, baš kao i djeca u cijeloj županjskoj Posavini. (Jutarnji list²⁴)*
- uporabom crtice umjesto spojnice: *Na transparentu je pisalo: „Vi dont trast ju“, čime su očito referirali na nedavni govor SDP-ove saborske zastupnice Ingrid Antičević – Marinović u Europskom parlamentu, koja se baš i nije proslavila svojim znanjem engleskog jezika. (Jutarnji list²⁵), I Vesnu Škare – Ožbolt (DC) dvije godine će mijenjati Ivanka Roksandić (HDZ). (24 sata²⁶)*
- pisanjem prezimena malim slovom: *Ministrica Anka mrak Taritaš komentirala je situaciju u Gradu Zagrebu (podnaslov u Večernjemu listu²⁷)*
- zamjenom č/ć: *Ingrid Antičević Marinović je kazala kako nigdje u svijetu nema zakona prema kojoj je država dužna investitoru prodati poljoprivredno zemljište za golf (podnaslov u 24 sata²⁸)*

²¹ Npr. <http://www.vecernji.hr/hrvatska/skare-ozbolt-odlikovana-za-doprinos-reintegraciji-podunavlja-115517>, <http://www.jutarnji.hr/mrak-taritas--obnova-kuca-stradalih-u-poplavi-pocinje-za-dva-tjedna-/1201904/> (pristupljeno 16. 7. 2015.)

²² <http://www.jutarnji.hr/josipovic-o-govoru-ingrid-marinovic-anticevic---zastupnici-ne-mogu-obavljati-duznosti-bez-dobrog-znanja-engleskog-jezika-/1087464/> (pristupljeno 15. 7. 2015.)

²³ <http://www.vecernji.hr/hrvatska/mrak-taritas-karlovačka-zupanija-predzadnja-po-broju-riješениh-predmeta-legalizacije-1007316> (pristupljeno 15. 7. 2015.)

²⁴ <http://www.jutarnji.hr/-samo-trebaju-doci-i-kupiti-slape--osnovnoskolci-iz-gunje-sutra-krecu-u-svoju-skolu/1218281/> (pristupljeno 15. 7. 2015.)

²⁵ <http://www.jutarnji.hr/-ministri-vise-nece-moci-slati-svoje-zamjenike--morat-ce-sami-dolaziti-u-sabor--milanovic-upozorio-/1096409/> (pristupljeno 15. 7. 2015.)

²⁶ <http://www.24sata.hr/politika/kerum-je-položio-prisegu-kao-i-njegova-sestra-bez-mikrofona-247098> (pristupljeno 16. 7. 2015.)

²⁷ <http://www.vecernji.hr/zg-vijesti/mrak-taritas-nije-dobro-da-se-mi-vec-est-mjeseci-bavimo-time-tko-ce-voditi-grad-997529> (pristupljeno 15. 7. 2015.)

²⁸ <http://www.24sata.hr/politika/anticevic-marinovic-vladi-vazniji-golf-nego-radnici-93881>

Uz to, vrlo se često u novinskim naslovima zbog jezične ekonomije rabi samo jedna sastavnica dvostrukoga prezimena – kod *Grabar-Kitarović*, *Mrak-Taritaš* i *Škare Ožbolt* najčešće druga, a kod *Antičević Marinović* češće prva: *Kitarović je posjetila Markiće, večeras prekidaju štrajk glada* (naslov), *Kitarović je o problemu Markićevih razgovarala i s ministrom poljoprivrede* (podnaslov) (24 sata²⁹), *Taritaš u Istri podijelila ključeve POS-ovih stanova* (*Večernji list*³⁰), *Milanović je nagovarao Mrak: 'Odustani od utrke za Zagreb'* (24 sata³¹), *Ožbolt o Sanaderu: Užasno mi smeta koliko je Hrvatska pokradena* (podnaslov) (24 sata³²), *Ponudio Ingrid Antičević da ustupi prava na neznanje engleskog* (naslov), *Marinović se još nije izjasnila hoće li napraviti hit čija bi zarada išla u humanitarne svrhe* (podnaslov) (*Večernji list*³³).

No, češće nego jednom prezimenskom sastavnicom (službenoga dvostrukog prezimena) spominjane se političarke imenuju osobnim imenom – ali samo kada je riječ o *Kolindi Grabar-Kitarović*³⁴ i *Ingrid Antičević Marinović*. Može se pretpostaviti da je razlog tomu neuobičajenost njihovih osobnih imena, dok su druge dvije političarke imenovane uvijek prezimenom – vjerojatno stoga što su osobna imena *Anka* i *Vesna* uobičajena: *Kolinda mladima: Ostanite u Hrvatskoj i učinite ju boljom!* (24 sata³⁵), *Kolinda ne želi Pusić za glavnu tajnicu UN-a* (*Jutarnji list*³⁶), *Gori od Ingrid: Engleski 'lomi jezik' i talijanskom premijeru* (24 sata³⁷), *Ingrid ispala, Tonino Picula predvodi listu SDP-a* (*Večernji list*³⁸).

(pristupljeno 15. 7. 2015.)

²⁹ <http://www.24sata.hr/news/kitarovic-je-posjetila-markice-koji-su-u-zagreb-doveli-bikove-427196> (pristupljeno 15. 7. 2015.)

³⁰ <http://www.vecernji.hr/sjeverni-jadran/taritas-u-istri-podijelila-kljucve-pos-ovih-stantova-954564> (pristupljeno 15. 7. 2015.)

³¹ <http://www.24sata.hr/politika/milanovic-je-nagovarao-mrak-odustani-od-utrke-za-zagreb-414179> (pristupljeno 15. 7. 2015.)

³² <http://www.24sata.hr/politika/mogao-je-bit-i-izvrstan-premier-ali-ga-je-lakomost-preuzela-290621> (pristupljeno 16. 7. 2015.)

³³ <http://www.vecernji.hr/hrvatska/ponudio-ingrid-anticevic-da-ustupi-prava-na-neznanje-engleskog-515814> (pristupljeno 15. 7. 2015.)

³⁴ U kampanji za predsjedničke izbore 2015. godine kandidatkinja *Grabar-Kitarović* od svoje je prezimena napravila svojevrtni *brand* (primjerice, njezino se osobno ime nalazilo na plakati-ma), a danas postoji i televizija koja prati njezin rad – *Kolinda TV* (www.kolinda.tv).

³⁵ <http://www.24sata.hr/politika/kolinda-mladima-ostanite-u-hrvatskoj-i-ucinite-ju-boljom-425238> (pristupljeno 15. 7. 2015.)

³⁶ <http://www.jutarnji.hr/kolinda-ne-zeli-pusic-za- glavnu-tajnicu-un-a-u-dogovoru-s-karmarkom-podrzat-ce-mesicevog-covjeka-iz-indije/1375497/> (pristupljeno 15. 7. 2015.)

³⁷ <http://www.24sata.hr/svijet/gori-od-ingrid-engleski-lomi-jezik-i-talijanskom-premijeru-410243> (pristupljeno 15. 7. 2015.)

³⁸ <http://www.vecernji.hr/hrvatska/ingrid-ispala-tonino-picula-predvodi-listu-sdp-a-523428> (pristupljeno 15. 7. 2015.)

Istraživanje je pokazalo da se zakonski lik prezimena uglavnom ne poštuje, s iznimkom onih prezimena koja su vrlo popularna i zastupljenija u medijima,³⁹ a opća je težnja izostavljanja spojnice. S obzirom na vrlo neustaljene i nepredvidive obrasce pojave dvostrukih zapisa (i dvostrukosti u odnosu na naslove, podnaslove i tekst) može se zaključiti da *nepravilna* uporaba dvostrukoga prezimena, tj. nepoštivanje službenoga lika, nema ulogu vrijednosnoga čina kojim bi se na neki način postigla stilska obilježnost ili naglasila koja od onomastičkih funkcija prezimena.⁴⁰

7. Zaključak

U odnosu na jezičnu normu pisanje je dvostrukih prezimena u hrvatskome jeziku predmetom pravopisnih (i morfoloških) određenja. Međutim, smjenom pravopisa mijenjala su se i pravopisna pravila, a u posljednjih smo dvadesetak godina i sami svjedoci tomu: primjerice, prema *Hrvatskome pravopisu* (Babić, Finka i Moguš 1996: 69) dvostruka se prezimena muških osoba pišu bez spojnice, a dvostruka prezimena ženskih osoba sa spojnicom, dok *Hrvatski pravopis* (Jozić i dr. 2013: 106) dopušta oba načina pisanja dvostrukih prezimena muških i ženskih osoba, ovisno o njihovu zakonskom liku. Budući da način pisanja dvostrukoga prezimena (sa spojnicom ili bez nje) ovisi o izboru njegova nositelja (ili kod djece njegovih skrbnika) pri upisu u matične knjige, odnosno zakonski lik prezimena nadređen je pravopisnoj normi i stoga neovisan o njoj, pravopisna pravila postaju zalihosna. Zalihost se spojnice u dvostrukim prezimenima i muških i ženskih osoba potvrđuje i s morfološkoga gledišta – osobito stoga što je hrvatski jezik flektivni jezik, a uporaba spojnice onemogućuje sklonidbu.

Nakon provedenoga istraživanja uporabe dvostrukih prezimena ženskih osoba u dnevnim novinama uočava se težnja izostavljanja spojnice, što u konačnici potvrđuje napomenu u *Hrvatskome pravopisu* (Badurina, Marković i Mićanović 2008: 99) da ako nije moguće utvrditi zakonski lik prezimena, »dopušteno je dvostruka prezimena pisati na oba načina«. I dok novinari i urednici (pa i lektori!) službeni lik dvostrukoga prezimena sa spojnicom izjednačuju s likom bez spojnice (i obrnuto), za neka druga istraživanja ostaje percepcija takvoga jednačenja samih nositelja dvostrukih prezimena.

³⁹ Slične rezultate pokazuje i pretraga korpusa *hrWac: Grabar-Kitarović* (2047) – *Grabar Kitarović* (861), *Mrak-Taritaš* (271) – *Mrak Taritaš* (877), *Antičević Marinović* (3030) – *Antičević-Marinović* (2423), *Škare Ožbolt* (4485) – *Škare-Ožbolt* (4424).

⁴⁰ Ruski onomastičar V. A. Nikonov (1965; prema Šimunović 2009: 29) izdvaja tri bitne funkcije imena: adresnu (ime upućuje na objekt kojemu je pridruženo), deskriptivnu (ime s neugašenim motivom imenovanja) i ideološku (odražava odnos izabranoga objekta imenovanja i njemu pridruženoga imena). P. Šimunović (2009: 29) pak smatra da u onomastici prepoznajemo više funkcija: nominativnu (čin imenovanja), identifikacijsku (pridruživanje imena konkretnomu objektu), diferencijacijsku (razlučivanje imenom jedinke iz vrste naziva istoga predodžbenog obilježja), konativnu (skup svih atributa bitnih za označivanje denotata) te socijalnu, emotivnu, deskriptivnu, ideološku itd.

Literatura

- ANIĆ, VLADIMIR; SILIĆ, JOSIP. 2001. *Pravopis hrvatskoga jezika*. Zagreb: Novi liber – Školska knjiga.
- BABIĆ, STJEPAN. 2006. Sklanjanje ženskih prezimena na -a. *Jezik*, 53/2, Zagreb, 66–68.
- BABIĆ, STJEPAN; FINKA, BOŽIDAR; MOGUŠ, MILAN. 1971., ⁴1996., ⁵2000. *Hrvatski pravopis*. Zagreb: Školska knjiga.
- BABIĆ, STJEPAN; MOGUŠ, MILAN. 2011. *Hrvatski pravopis*. Zagreb: Školska knjiga.
- BADURINA, LADA; MARKOVIĆ, IVAN; MIĆANOVIĆ, KREŠIMIR. ²2008. *Hrvatski pravopis*. Zagreb: Matica hrvatska.
- BARIĆ, EUGENIJA [I DR.]. ²1997. *Hrvatska gramatika*. Zagreb: Školska knjiga.
- BARIĆ, EUGENIJA [I DR.]. 1999. *Hrvatski jezični savjetnik*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje – Pergamena – Školske novine.
- BORANIĆ, DRAGUTIN. ³1926. *Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Zagreb: Društvo hrvatskih srednjoškolskih profesora.
- BROZ, IVAN. 1892. *Hrvatski pravopis*. Zagreb: Kraljevska hrv.-slav.-dalm. Vlada.
- BROZ, IVAN. ⁴1906. *Hrvatski pravopis*. / D. Boranić (prir.). Zagreb: Kraljevska hrv.-slav.-dalm. Vlada.
- CIPRA, FRANJO; KLAJČIĆ, ADOLF BRATOLJUB. 1944. *Hrvatski korijenski pravopis*. Zagreb: Hrvatska državna tiskara.
- FRANČIĆ, ANĐELA. 1996. Pregled mijena imenske formule i osobnog imena u njoj (na primjeru međimurske antroponimije). *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 22, Zagreb, 17–36.
- FRANČIĆ, ANĐELA. 1998. Pravopisna norma i službena imenska formula. // *Jezična norma i varijeteti*. / Lada Badurina, Boris Pritchard, Diana Stolac (ur.). Zagreb – Rijeka: Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku, 157–162.
- FRANČIĆ, ANĐELA. 2006. Što je osobno ime? *Folia onomastica Croatica*, 15, Zagreb, 71–80.
- FRANČIĆ, ANĐELA. 2008. Ženska prezimena i(li) prezimena ženskih osoba. // *Riječki filološki dani 7*. / Ines Srdoč-Konestra, Silvana Vranić (ur.). Rijeka: Filozofski fakultet, 579–588.
- FRANČIĆ, ANĐELA. 2009. Onomastička svjedočenja o hrvatskome jeziku. // *Povijest hrvatskoga jezika, 1. knjiga: srednji vijek*. / Ante Bičanić (ur.). Zagreb: Croatica, 221–259.
- FRANČIĆ, ANĐELA. 2013. Hrvatska imena u 17. i 18. stoljeću. // *Povijest hrvatskoga jezika, 3. knjiga: 17. i 18. stoljeće*. / Ante Bičanić (ur.). Zagreb: Croatica, 461–509.
- FRANČIĆ, ANĐELA; HUDEČEK, LANA; MIHALJEVIĆ, MILICA. 2005. *Normativnost i više-funkcionalnost u hrvatskome standardnom jeziku*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.

- GLUHAK, ALEMKO. 2001. O hrvatskim prezimenima ženskima i dvostrukima. *Folia onomastica Croatica*, 10, Zagreb, 67–82.
- HUDEČEK, LANA; MIHALJEVIĆ, MILICA; VUKOJEVIĆ, LUKA. 2010. *Jezični savjeti*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- JOZIĆ, ŽELJKO [I DR.]. 2013. *Hrvatski pravopis*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- KUNA, BRANKO. 2014. Morfosintaksa i pragmatika hrvatske imenske formule ženskih osoba. *Fluminensia*, 26/2, Rijeka, 71–90.
- Obiteljski zakon*. NN, 75/14, 83/14, 5/15. <http://www.zakon.hr/z/88/Obiteljski-zakon> (pristupljeno 16. 7. 2015.).
- PETERNAI ANDRIĆ, KRISTINA. 2014. Zašto zadržati vlastito ime? Neki pristupi subjektu i imenu u diskurzu Gillesa Deleuzea i Félixu Guattarija. *Fluminensia*, 26/1, Rijeka, 119–131.
- Pravopis hrvatskosrpskoga književnog jezika*. 1960. Zagreb – Novi Sad: Matica hrvatska – Matica srpska.
- RAGUŽ, DRAGUTIN. 1997. *Praktična hrvatska gramatika*. Zagreb: Medicinska naklada.
- SILIĆ, JOSIP. 1992. Status idioma u jeziku. *Radovi Zavoda za slavensku filologiju*, 27, Zagreb, 115–122.
- ŠIMUNOVIĆ, PETAR. 1985. *Naša prezimena; porijeklo – značenje – rasprostranjenost*. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske.
- ŠIMUNOVIĆ, PETAR. 2008. *Hrvatska u prezimenima*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- ŠIMUNOVIĆ, PETAR. 2009. *Uvod u hrvatsko imenoslovlje*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- Zakon o osobnom imenu*. NN, 118/12. <http://www.zakon.hr/z/43/Zakon-o-osobnom-Imenu> (pristupljeno 16. 7. 2015.)
- Zakon o životnom partnerstvu osoba istoga spola*. NN, 92/14. <http://www.zakon.hr/z/732/Zakon-o-%C5%BEivotnom-partnerstvu-osoba-istog-spola> (pristupljeno 16. 7. 2015.)

Double surnames – With a hyphen and/or without?

Summary

Whether a double surname will be written with a hyphen or without one depends on the wishes of the person carrying the double surname; hence, that form is beyond the rules of orthography. This paper deals with the orthographic rules pertaining to double surnames of male and female persons, and the (im)possibility of their declension. It is concluded that, from a morphological point of view, the hyphen is not necessary in double surnames of either male or female persons. In surnames of male persons, the hyphen prevents the declension of the first surname, which is normatively not acceptable. In surnames of female persons, the hyphen is redundant because those surnames are not declined anyway, while in surnames of female persons in which the first surname or both end in *-a*, the hyphen prevents the possibility of declension. The tendency to leave out the hyphen in double surnames is confirmed by research on the use of double surnames of female persons in daily newspapers.

Ključne riječi: prezimena, spojnica, pravopis, sklonidba, dnevne novine

Keywords: surnames, hyphen, orthography, declination, daily newspapers